

1. Cel projektu

Celem projektu jest opracowanie nowego programu dla filozofii języka i nauk o poznaniu, który powstaje w wyniku rozwinięcia kilku związanych ze sobą idei funkcjonujących w literaturze z zakresu filozofii, językoznawstwa i kognitywistyki. Główne założenie proponowanego programu pochodzi od Johna L. Austina, brytyjskiego filozofa, który twierdził, że praktykę językową należy rozumieć jako formę społecznego współdziałania podporządkowaną określonym regułom i normom. Dlatego konstruowane przez nas podejście badawcze nazywamy *austinowskim*.

Jesteśmy przekonani, że program austinowski może stanowić atrakcyjną alternatywę dla ujęcia grice'owskiego, zgodnie z którym praktyka językowa jest formą działania społecznego koordynowanego przez skierowane na odbiorcę intencje i plany komunikacyjne. Program grice'owski ma szeroki zakres zastosowań i kształtuje większość badań prowadzonych w ramach takich dyscyplin, jak semantyka, pragmatyka, nauki o poznaniu oraz studia nad komunikacją. Uważamy jednak, że mimo swoich wielu sukcesów prowadzi on ostatecznie do zniekształconego obrazu komunikacji. Wykazujemy, że zwolennicy omawianego podejścia zbyt pochopnie przyjmują, że *wszystkie* zjawiska komunikacyjne da się wyjaśnić jako przypadki wyrażania przez mówiącego złożonych i nierzadko wyszukanych intencji komunikacyjnych. Tymczasem wiele wskazuje na to, że zdarzenia komunikacyjne nie tworzą jednorodnej rodziny i jako takie nie są podatne na jednolite wyjaśnienie.

2. Opis badań

Swoje badania zaczynamy od krytycznej oceny roli, jaką grice'owska kategoria intencji komunikacyjnej odgrywa w teoretycznych ujęciach (a) zróżnicowania i konstytucji dziedziny znaczeń językowych, (b) struktury i treści aktów komunikacyjnych, (c) mechanizmów i procesów poznawczych leżących u podstaw komunikacji językowej oraz (d) ewolucji i rozwoju swoiście ludzkich zdolności językowych i komunikacyjnych. Dokonujemy też przeglądu występujących w literaturze idei austinowskich i podejmujemy próbę rozwinięcia ich do postaci wyczerpującego programu badawczego o szerokim zakresie zastosowań. Główne założenie tego programu głosi, że klasa aktów komunikacyjnych nie jest homogeniczna; innymi słowy, czynniki decydujące o znaczeniu aktu komunikacyjnego zmieniają się od okazji do okazji, w zależności od rodzaju toczącego się dyskursu: w jednym wypadku mogą nimi być intencje i inne stany mentalne mówiącego, a w innym – reguły i normy, którym podlega jego wypowiedź. To *założenie o heterogeniczności* wspiera i uzasadnia *zasadę pluralizmu metodologicznego*, w myśl której różnorodność stosowanych przez nas metod i schematów eksplanacyjnych powinna odpowiadać zróżnicowaniu badanych zjawisk komunikacyjnych. Zasady zrekonstruowanego programu austinowskiego znajdują zastosowanie przy rozstrzyganiu szczegółowych problemów badawczych projektu. Po wykazaniu słuszności austinowskiego modelu *semantyki rozszerzonej*, wyjaśniamy mechanizmy odpowiedzialne za wyłonienie się i trwanie językowych reguł i norm, konstruujemy model zróżnicowanych mechanizmów komunikacji językowej, a także przedstawiamy austinowską aparaturę pojęciową odpowiednią dla rozważań o poznawczych uwarunkowaniach, ewolucji oraz rozwoju swoiście ludzkich zdolności komunikacyjnych.

Szczegółowe problemy badawcze projektu są metateoretyczne, gdyż dotyczą *natury, konstytucji* oraz *konceptualizacji* zjawisk badanych w ramach dyscyplin szczegółowych: semantyki, pragmatyki, nauk o komunikacji, psychologii rozwojowej oraz studiów nad ewolucyjnym pochodzeniem mowy i języka. Dlatego w niniejszym projekcie używamy filozoficznej metody analizy pojęciowej lub, lepiej, metody konstrukcji pojęciowej, która polega na tworzeniu nowych aparatów pojęciowych i stosowaniu ich do integracji oraz wyjaśnienia dostępnych danych empirycznych. Warto podkreślić, że wyjaśniając różnorodne zjawiska komunikacyjne postępujemy w zgodzie z wyżej omówioną zasadą pluralizmu metodologicznego. Ponadto gromadząc dane empiryczne istotne dla rozstrzygnięcia szczegółowych problemów projektu nie tylko dokonujemy przeglądu dostępnej literatury, ale również projektujemy i przeprowadzamy własne badania, stosując przy tym metody filozofii eksperymentalnej oraz pragmatyki eksperymentalnej.

3. Powody podjęcia tematyki projektu

Rozważenie i rozwiązanie szczegółowych problemów projektu przyczyni się do lepszego zrozumienia natury oraz dynamiki zjawisk komunikacyjnych. Jesteśmy przekonani, że przekształcając idee austinowskie w rozwinięty i spójny program badawczy, równoważymy wpływ podejścia grice'owskiego i zwiększamy potencjał krytyczny debaty o filozoficznych podstawach nauk o poznaniu i studiów nad komunikacją. Wyniki projektu mogą również odegrać ważną rolę społeczną, przyczyniając się do budowy społeczeństwa świadomego roli konwencji i norm w kształtowaniu praktyki komunikacyjnej.